

prestaties basisonderwijs taal en rekenen 2013

Voor
Ministerie van OCW

Van
Cito

Datum
22-05-2014

Inleiding

In deze notitie geven we een indicatie van de prestaties van basisschoolleerlingen van groep 8 uit 2013 in termen van het referentiekader taal en rekenen. Daarnaast geven we weer hoe de prestaties van leerlingen uit 2013 zich verhouden tot die uit de vijf voorgaande jaren. Ten slotte laten we zien hoe de scores van leerlingen uit verschillende deelpopulaties zich tot elkaar verhouden. Daaruit is bijvoorbeeld af te leiden of jongens het beter presteren dan meisjes of omgekeerd.

Eindtoets Basisonderwijs

De resultaten in deze notitie hebben uitsluitend betrekking op analyses van de Eindtoets Basisonderwijs. CVE verzorgt de rapportage over toetsen taal en rekenen die in andere sectoren (vo en mbo) worden afgenomen. Het gaat bij de rapportage van CVE overigens om toetsen met een verplicht karakter.

Referentieniveaus taal en rekenen

De Eindtoets 2013 kon inhoudelijk nog niet afgestemd worden op de referentieniveaus. Ook zijn de officiële grenswaarden voor 1F op dit moment nog niet vastgesteld. Er is zodoende nog geen standaard voor niveau 1F vastgelegd, wat concreet betekent dat we niet weten hoeveel opgaven een leerling goed moet hebben om niveau 1F te halen. Aangezien er nu nog geen harde koppeling gemaakt kan worden tussen prestaties op de Eindtoets enerzijds en de referentieniveaus anderzijds, gebruiken we de verdeling van de resultaten in 2008 als referentie. Dat betekent dat de vaardigheid die door 75% van de leerlingen behaald werd in 2008 het ijkpunt is. Dat ijkpunt is gekozen op basis van de informatie uit "Over de drempels met taal en rekenen" en op basis van gegevens uit de Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau (PPON). Het is de verwachting dat dit punt niet heel ver af ligt van referentieniveau 1F.

Fundamentele en streefniveaus voor het primair onderwijs

Volgens de officiële toewijzing van referentieniveaus aan sectoren geldt voor het primair onderwijs niet alleen niveau 1F maar ook niveau 1S. Op het ogenblik is het echter ook nog niet mogelijk om de prestaties van de populatie te duiden ten aanzien van dit laatstgenoemde niveau. Dit neemt niet weg dat 1S voor het onderwijs nog steeds als streefniveau fungeert en wel voor de leerlingen met een hoger niveau dan fundamenteel.

Opzet Eindtoets Basisonderwijs

De Eindtoets Basisonderwijs wordt op ongeveer 85% van de Nederlandse basisscholen ingezet ten behoeve van het adviseren over een geschikt type voortgezet onderwijs. In 2013 maakten de meeste leerlingen de Eindtoets op papier. Voor het eerst was het in 2013 ook mogelijk om op papier een speciale versie van de Eindtoets te maken. Deze

versie, de Eindtoets Niveau, is bestemd voor leerlingen waarvan de leraar of lerares verwacht dat ze doorstromen naar vmbo-bb of vmbo-kb.. Voorheen was een vergelijkbare toets alleen digitaal beschikbaar. Die Niveautoets was bestemd voor een iets andere groep leerlingen, namelijk leerlingen met een leerachterstand van tenminste anderhalf jaar. In 2013 bogen leerlingen uit groep 8 zich over een groot aantal opgaven, waarvan 100 betrekking hadden op taal en 60 op rekenen. De opgavencategorieën waarover we in deze notitie rapporteren zijn voor taal: 1) woordenschat, 2) spelling en 3) begrijpend lezen. Voor rekenen gaat het om de categorieën: 1) getallen en bewerkingen, 2) verhoudingen, breuken, procenten, 3) meten, meetkunde, tijd en geld.

Representativiteit

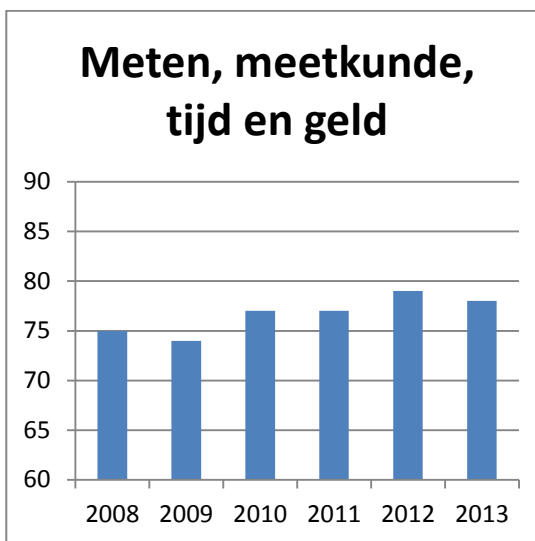
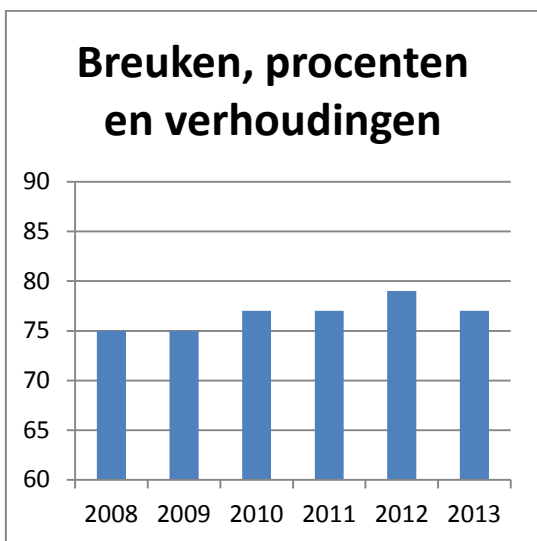
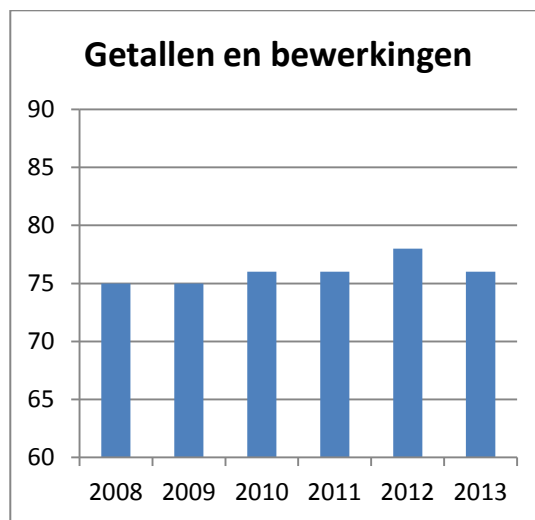
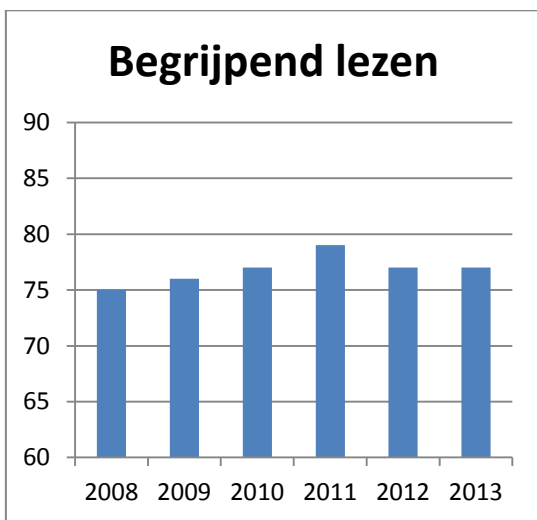
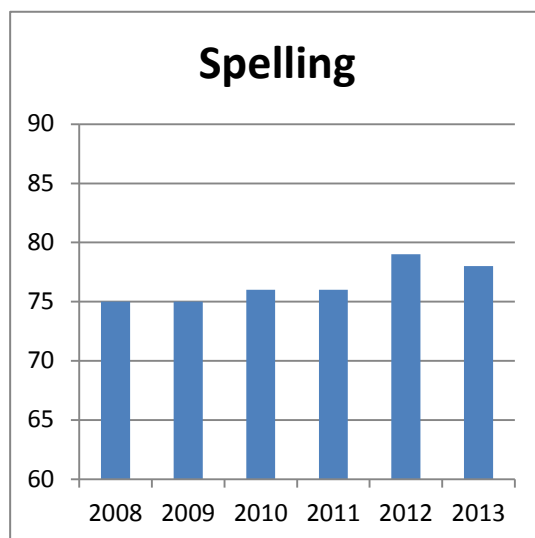
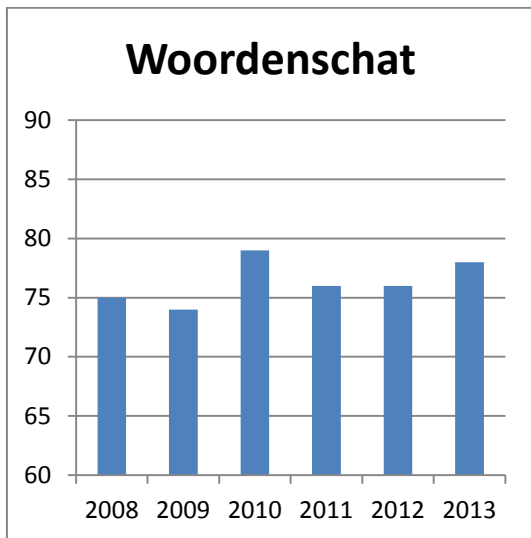
Scholen bepalen zelf of ze zich inschrijven voor deelname aan de Eindtoets en daarom zijn we eerst nagegaan of de groep deelnemers op basis van belangrijke achtergrondvariabelen representatief was voor de landelijke populatie¹. Onze dataverzameling bevatte 150.756 leerlingen. Dit aantal is exclusief leerlingen die de toets op een locatie in het buitenland maakten en leerlingen uit het SO en SBO. Uit de berekeningen kwam naar voren dat we ervan uit kunnen gaan dat de groep leerlingen in onze dataverzameling niet afweek van de populatieverdeling wat betreft belangrijke achtergrondvariabelen. Dat betekent dat we via de prestaties van deelnemers aan de Eindtoets een goede indruk kunnen krijgen van het landelijk niveau en de ontwikkelingen daarin.

Prestaties van leerlingen basisonderwijs in 2013

In de vergelijking van de resultaten over de jaren heen is gebruik gemaakt van de resultaten van het project Jaarlijkse Meting Taal & Rekenen (voorheen PPON–jaarlijks). Dit onderzoek is gericht op het monitoren van het onderwijsniveau op het gebied van taal- en rekenvaardigheid in het basisonderwijs. Bij de start van het project, in 2008, hebben we voor verschillende opgavencategorieën prestatieniveaus gedefinieerd, waaronder het niveau dat door 75 procent van de leerlingen werd beheerst. Dit 75-procentniveau is dus niet bepaald op inhoudelijke gronden, maar puur op basis van hoe leerlingen in 2008 hebben gescoord. Dat punt is gekozen op basis van het advies van de commissie Meijerink. Het functioneert in het project JPON als een soort ijkpunt, zodat we na kunnen gaan hoe leerlingen zich in de loop der jaren ontwikkelen.

Als we nagaan hoe de Eindtoetsleerlingen in 2013 presteren ten aanzien van dit punt, dan zien we dat er het best gescoord wordt op de opgavencategorieën Spelling, Woordenschat en Meten, meetkunde, tijd en geld. In deze categorieën behaalt 78 procent van de leerlingen het gedefinieerde ijkpunt. Voor de overige opgavencategorieën behaalt 76% of 77% het ijkpunt.

¹ De keuze van de relevante achtergrondvariabelen is hierbij mede bepaald door de richtlijnen zoals uitgegeven door de COTAN (Commissie Toets Aangelegenheden Nederland), en is met een groot aantal variabelen aangevuld. Een belangrijke aanvullende variabele is in dit geval het advies van de leerkracht voor wat betreft het Voortgezet Onderwijs. Van de leerlingen in onze gegevensverzameling van wie het advies bekend is, is de verdeling over de verschillende niveaus in het voortgezet onderwijs vergelijkbaar met wat in de landelijke verdeling gevonden wordt. Dit lijkt een goede indicatie dat de vaardigheid van leerlingen die de Eindtoets Basisonderwijs maken niet wezenlijk verschilt van de vaardigheid van leerlingen die deze niet maken.

grafiek 1 tot en met 6: percentage leerlingen dat het JPON-ijkpunt beheerst in de periode 2008-2013

Ontwikkeling prestaties over de jaren heen

Kijken we een aantal jaren terug (zie bovenstaande grafieken), dan zien we dat leerlingen in 2013 zowel voor taal als voor rekenen gemiddeld iets beter presteren dan in 2008. Het gaat om een klein verschil in prestatie, maar dit verschil is voor alle opgavencategorieën wel significant, dus kan niet aan toeval worden toegeschreven. Bovendien kunnen we vanwege het grote aantal leerlingen dat meedoet aan de Eindtoets ook een relatief klein verschil als betekenisvol aanmerken. De ontwikkelingen zijn stijgend, zij het niet lineair, en de situatie van 2013 ten opzichte van 2008 is voor alle opgavencategorieën positief.

We zien over het algemeen wel een heel lichte daling van 2013 ten opzichte van 2012. Deze daling zou eventueel het gevolg kunnen zijn van de mogelijkheid nu ook een niveautoets op papier te maken. Deze stap is mogelijk gemakkelijker te nemen, waardoor net iets meer zwakke leerlingen de Eindtoets maakten dan in 2012².

Verschillen tussen leerlingen

Door middel van effectschattingen is ook nagegaan hoe bepaalde subgroepen ten opzichte van elkaar presteren, bijvoorbeeld jongens ten opzichte van meisjes. Uit de analyses blijkt dat de volgende achtergrondvariabelen samenhangen met de prestaties.

- **Geslacht:** Meisjes presteren door de jaren heen beter op spelling dan jongens. Dat is ook het geval, zij het in iets mindere mate, bij begrijpend lezen. Jongens presteren daarentegen weer beter op rekenen.
- **Vertraagde leerlingen:** Vertraagde leerlingen presteren slechter op alle gemeten vaardigheden dan reguliere leerlingen.
- **Formatiegewicht:** Leerlingen van relatief laagopgeleide ouders presteren slechter dan de overige leerlingen behalve bij spelling. De verschillen zijn groter voor begrijpend lezen en woordenschat dan voor rekenen.

De hierboven gerapporteerde verschillen werden in alle vergeleken jaren (2008 tot en met 2013) aangetroffen.

² In 2012 maakte ongeveer 3% van de leerlingen de digitale Niveautoets. In 2013 maakten ongeveer 14% van de leerlingen de papieren eindtoets Niveau. Deze stijging wordt zeker niet alleen veroorzaakt door een toename aan zwak presterende leerlingen die een eindtoets maakt. Het grootste deel van de leerlingen die in 2013 de eindtoets Niveau maakten zou in 2012 niet de digitale niveautoets gemaakt hebben, maar de papieren eindtoets: Een deel van die leerlingen die in 2013 de eindtoets Niveau maakten, hebben weliswaar een advies om door te stromen naar vmbo-bb of vmbo-kb, maar geen leerachterstand van tenminste anderhalf jaar. Dat laatste was de voorwaarde was voor het deelnemen aan de digitale Niveautoets in 2012 en de jaren daarvoor. Een andere reden voor de stijging van het percentage deelnemers zou kunnen zijn dat scholen het gemakkelijker vinden een papieren afname voor de hele klas te regelen, zonder de uitzondering van een niveautoets op de computer voor een enkeling. Echter een klein deel van de stijging zou verklaard kunnen worden door een toename van leerlingen die anders geen enkele eindtoets gemaakt zouden hebben. Hoe groot dat deel is, is niet te kwantificeren.